

Checklistor och matriser är frestande lätt för läraren att ta till. Men en undervisning som fokuserar mer på form än innehåll innebär en björntjänst för eleverna.

FREDRIK SANDSTRÖM är grundskollärare i Arboga och skapare av Lektionsbanken.

Enkla vägar till lärande ger fattig kunskap

MATRISERNA SKÖLJER ÖVER skolan: betyg, bedömningsstöd, konkretiserade ämnesmatriser, kunskapsprofiler till nationella prov, checklistor i lärplattformar, förenklade kunskapsmatriser (Heja) och senast i raden så kallade lärande matriser. Bedömningen har krupit in i klassrummen och vunnit mark. Matristänkandet påverkar undervisningen och därmed lärandet. Redan sjuåringar får möta kunskap i rutsystem istället för i litteraturen, naturen, rörelsen, utforskandet och den sociala gemenskapen.

Att beskriva en kvalitativ kunskapsprogression är inte helt enkelt. I lärande matriser använder lärare en variant av värdeorden i Lgr 11 och uttryck som: till viss del, med stöd av eller utan stöd ska ge eleverna en bild av var de befinner sig. En annan variant är att kvalitet ersätts med kvantitet: Du har med ett exempel, två exempel eller flera exempel. Matriser som erbjuder en sådan snitslad bana är förrådsklockande att använda, men det finns risker med ett flitigt användande av matriser i undervisningen:

1. Kunskap hackas sönder till små fragment. De isolerade öarna blir till slut så många och svåra att hålla ordning på att helheten riskerar att gå förlorad. Vad är det egentligen jag håller på att lära mig?

2. Undervisning tenderar att fokusera mer på form än innehåll. Att skriva en knivskarp analys blir till en teknisk färdighet mer än ett sätt att använda sitt språk för att formulera händelseförlopp, tankar, åsikter och känslor. Skriver jag för att lära mig hur en förklarande eller instruerande text ska disponeras eller för att jag vill förklara något eller kanske instruera någon?

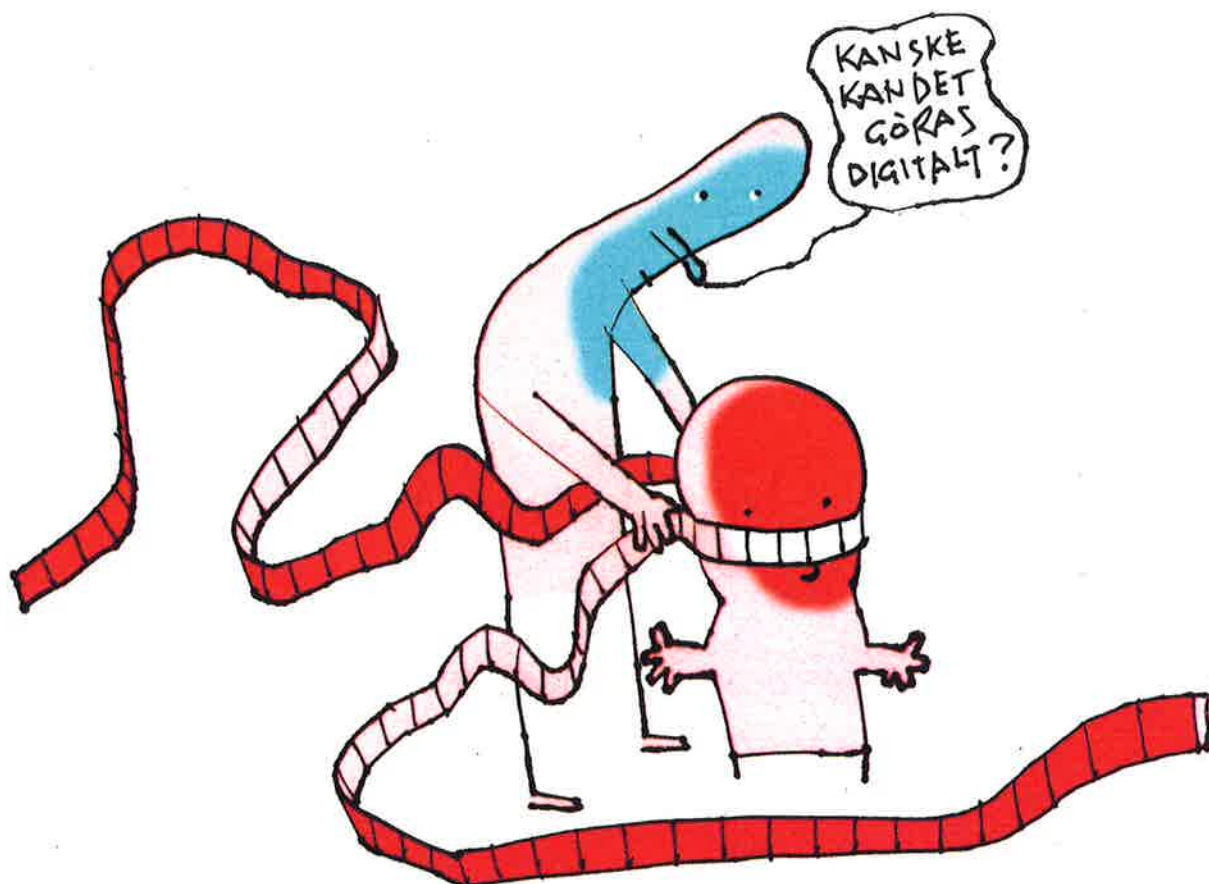
3. Strävan att göra undervisningen mer precis gör den i samma stund fattigare. Washback-effekten, då undervisningen fokuserar på delarna läraren har valt ut, gör att alla sidospår blir stigar som aldrig utforskas. Andra kvaliteter löper dessutom risk att negligeras. Försök, misstag och erfarenheter som faktiskt gör undervisningen, lärandet och därmed vår kunskap rikare blir kanske aldrig av.

4. Eleven lär sig att ta genvägar: kommer det här på provet? Läraren hamnar också där i samma sekund som det hänvisas till en matris. Uppmärksamheten riktas mot bedömning – inte mot innehållet och förståelse.

5. Att klä undervisningens innehåll i andra ord riskerar att leda fokus bort från lärandets objekt. Att dissekera en novell, länders socioekonomiska förhållanden eller näringskedjor i havet riskerar att göra läsandet, förståelsen, upplevelsen och inlevelsen av dikten, länderna och djuren till något sekundärt.

6. Det finns en risk att lärandet i stor utsträckning överlämnas till eleven. Läraren har ju förklarat och beskrivit (näja) vart eleven ska härnäst, nämligen till nästa ruta.

7. Det bygger på tanken om en strikt individualiserad undervisning. Var och en går sin egen väg i lärandet i stället för att använda gruppens samlade kraft.

8. Lärandet förvandlas till checklistor. Sådana kan vara bra till mycket, som kom ihåg i mataffären eller hur trädgårdsarbetet ska prioriteras. Ryms alla aspekter av kunskap och kopplingar däremellan verkligen i sådana rutsystem?

9. Ibland är det jobbigt och svårt att lära sig. Det fordrar ansträngning, knuffar och ofta en hjälpende hand. Först när man lärt sig kan man blicka tillbaka och förstå vad man förut inte förstod. Det är omöjligt att förstå och kunna något som kunskaper i ett rutsystem, innan man kan det. Att ens försöka är frustrerande och risken finns att man ger upp.

10. Skolan handlar om så mycket mer än att lära sig ämneskunskaper. Vi ska fostra demokratiska medborgare och

utveckla HELA människan. Det går knappt att utforma en matris om samhörighet, solidaritet och medmännisklighet. Det ensidiga fokuset på matriserna eller bedömningen gör att vi kanske inte har tid med demokratiuppdraget.

TUSENTALS LÄRARE ÄGNAR hundratusentals timmar åt att markera sina elevers kunskaper i olika (digitala) system i cirka 15 ämnen där varje ämne består av uppskattningsvis 15 utvalda delar av kunskap. Det blir 225 olika kunskaper som eleven blir bedömd i. Är det någon som på allvar tror att eleven har förmåga att sätta sig in i 225 rutor och att det hjälper eleven vidare i sitt lärande? Jag tror det är fullt tillräckligt att hålla ordning på 15 betyg.

Ett angeläget innehåll, tydliga förväntningar och återkoppling riktad mot

innehållet, är exempel på undervisning som engagerar elever och gör dem motiverade. Innehållet är undervisningens kärna och meningsfulla aktiviteter motorn. Givande frågor runt och om innehållet kan leda eleverna till oanade höjder. För att nå dessa kan läraren visa, exemplifiera, instruera, utforska, testa, samtala och tolka tillsammans med eleverna. Genom att använda elevernas tankar, erfarenheter och texter i undervisningen visar läraren att eleverna är viktiga på riktigt. Läraren kan visa var eleven har goda kvaliteter och hur det kan utvecklas ytterligare om läraren anser det nödvändigt eller om eleven efterfrågar responsen.

Matriser är ett symptom på ett absurt bedömningsfokus som omger skolan. Vi klarar oss alldeles utmärkt utan dem. □